

Voščilo Varji Cvetko Orešnik

Tretjega maja je dopolnila šestdeset let prof. dr. Varja Cvetko Orešnik, ki jo strokovna javnost pozna po njenih indoevropističnih, pretežno indoiranističnih in slavističnih objavah, študenti in sodelavci Filozofske fakultete kot profesorico za primerjalno indoevropsko jezikoslovje, širša znanstvena in kulturna javnost pa kot dolgoletno predstojnico Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU.

Njena znanstvena pot se je začela na ljubljanski Filozofski fakulteti, kjer je leta 1972 diplomirala iz primerjalnega indoevropskega jezikoslovja in iz slovenskega jezika s književnostjo. Istega leta je postala stažistka na Oddelku za primerjalno jezikoslovje in orientalistiko. Po enoletnem izpopolnjevanju na Dunaju je bila leta 1974 izvoljena v asistentko za smer indoiranski jeziki. Disertacijo z naslovom *Baltoslovansko-indoiranski jezikovni odnosi v luči raziskav indoevropske arealne lingvistike*¹ je leta 1979 zagovarjala pred komisijo, ki ji je predsedoval njen učitelj Bojan Čop. Naslednjega leta je bila izvoljena v docentko za primerjalno jezikoslovje, leta 1986 za izredno profesorico za vzhodne indoevropske jezike in leta 1992 za redno profesorico za primerjalno jezikoslovje. Je članica dveh uglednih mednarodnih jezikoslovnih društev, Wiener Sprachgesellschaft in Indogermanische Gesellschaft.

Področje njenega raziskovalnega in pedagoškega dela je bilo sprva usmerjeno predvsem v staro indijščino v indoevropistični luči² in v problematiko izoglos ter stikov med iranskimi jeziki in praslovanščino,³ kasneje se vse bolj pomika na področje slovanskih jezikov in še posebej slovenščine,⁴ seveda v diahroni, primerjalni

¹ Predelano in prenovljeno besedilo njene disertacije je pod naslovom *K metodologiji preučevanja baltoslovansko-indoiranskih jezikovnih odnosov* kot monografija izšlo leta 1998 pri založbi ZRC.

² S tega področja je treba omeniti predvsem njeno razpravo *Zur Problematik der altindischen Kausativa mit langem Vokalismus* (*Linguistica* XVIII /1978/, 57–98).

³ Poleg disertacije in v prvi opombi navedene monografije prim. zlasti njeno razpravo *Zu neueren iranisch-baltoslawischen Isoglossen-Vorschlägen* (*Linguistica* XXIII /1983/, 175–256).

⁴ Najodmevnejše so njene razprave *Zum Rhotazismus im Südslawischen* (*Klagenfurter Beiträge zur Sprachwissenschaft* XIII /1988/, 433–446), *H kritikum Ramovševe interpretacije Brižinskih spomenikov: ot zlodeine oblazi : od flauui bofige* (*Slavistična revija* XL /1992/, 269–289) in *Kritische Sicht der Literatur über die (südslawische) Entsprechung der Gruppe tl/dl unter spezieller Berücksichtigung des rumänischen mocirlă* (*Linguistica* XXXIII /1993/, 35–48).

perspektivi. V najnovjšem času se spet vrača k indoevropističnim temam, tokrat v luči teorije naravnosti.⁵

Družbeno in politično dogajanje v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja je poleg večine ugodnih prineslo tudi nekaj slabše premišljenih sprememb, med katere vsekakor lahko uvrstimo razvoj znanstvene politike, ki je vrednotenje znanstvenih rezultatov – vsaj v humanistiki – še bolj oddaljil od kompetentnih strokovnjakov in ga predal v presojo uradnikom z visokimi državnimi nazivi. Posledica te politike je (in je danes vedno bolj) zlivanje vseh znanosti v eno z najpomembnejšim vprašanjem, kako pridobiti denar od pristojnega ministrstva. To pomeni boj za obstanek vsake znanstvene panoge posebej ne glede na nacionalno pomembnost, saj državni uradniki pač niso in še ne morejo dojeti, da Slovenci brez sodobnega slovarja knjižnega jezika, brez uporabnega pravopisa, brez etimološkega in zgodovinskega slovarja, brez dialektoloških atlasov in brez najrazličnejših terminoloških slovarjev ne bi bili kulturni narod, medtem ko bi brez mnogih drugih, v uradniških očeh pogosto privilegiranih znanstvenih dejavnosti, naša kultura ne utrpela dosti škode. Za obrambo slovenske institucionalne slovaropisne dejavnosti pred oblastmi, torej pred onimi, ki bi jo morali v prvi vrsti ščititi in hraniti, je poleg ustreznih znanstvenih referenc in primerneга značaja potreben tudi kritični, analitično-sintetični in kombinatorični razum. Ker Varja Cvetko Orešnik ima vse naštete kvalitete, je v tem poslanstvu zagledala svoj osebni izziv in tako je februarja 1992 postala predstojnica Inštituta za slovenski jezik ZRC SAZU, ki ga uspešno vodi že šestnajsto leto. Vodenje inštituta s tako pomembnimi in raznovrstnimi nalogami (ne smemo pozabiti, da je bila Akademija znanosti in umetnosti na Slovenskem ustanovljena predvsem zaradi nalog, ki jih še danes izvaja Inštitut za slovenski jezik) je kompleksna dejavnost, ki zahteva primerna ukrepanja navzgor, navzdol, vstran in verjetno še kam drugam. Varja Cvetko Orešnik to poslanstvo opravlja predano, požrtvovalno, z glavo in srcem, kar se da človeško. Vedno rada prisluhne posamezniku in mu, če je le v njeni moči, pomaga rešiti težavo. Morda nismo vedno vsi soglašali z vsakim predstojničinim korakom (kar je odraz zdravega odnosa do oblasti), smo se pa menda vsi strinjali z njeno osnovno usmeritvijo, ki jo lahko strnjeno označimo kot nenehno prizadevanje za ohranitev in razvoj slovenistične slovaropisne dejavnosti. V zadnjih petnajstih letih je na Inštitutu nastalo ali bilo dokončano več temeljnih in za slovenstvo ključnih slovarskih del, naj omenim samo Slovenski pravopis, Slovar slovenskega knjižnega jezika v enem zvezku (oboje tudi v elektronski izdaji), Etimološki slovar slovenskega jezika, Slovar stare knjižne prekmurščine in večje število terminoloških slovarjev,⁶ katerih skupna naklada se meri v več deset tisoč

⁵ Prim. njeni razpravi *The o-grade of the Indo-European ablaut in the light of naturalness* (Linguistica XLI /2001/, 159–162) in *The aorist and the perfect of the Old Indian causatives in the light of natural morphosyntax* (Linguistica XLVI /2006/, 117–120).

⁶ Z omembo samo teh del v glavnem besedilu ne delam krivice samo mnogim specialnim znanstvenim monografijam in množici raznovrstnih jezikoslovnih člankov v periodičnem ali priložnostnem tisku, ki so izpod peres članov Inštituta izšli v zadnjem poldrugem desetletju, temveč tudi in predvsem nastajajočim delom, kot so Slovar sinonimov slovenskega jezika, Frazološki slovar slovenskega jezika, Slovar novejšega besedja, Slovar jezika slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja, dialektološki atlas, če se ponov-